Nye artikler våren 2018

Denne utgaven av ADNO samler artikler som ble publisert i tidsskriftet i løpet av våren 2018. Til sammen består det ferdige nummeret av 13 artikler skrevet på norsk, svensk og engelsk. Når det gjelder utdanningsnivå, spenner artiklene fra barnehagenivået via barnetrinn, ungdomstrinn og videregående skole, til høyere utdanning. Både språkfag og realfag er representert, i tillegg til artikler som på ulike måter fokuserer på lærerutdanning og læreres profesjonelle utvikling.

Tre av artiklene (art. 1, 8 og 10) tar opp ulike aspekter ved lærerrollen. Ingrid Helleve, Marit Ulvik og Kari Smith skriver om læreres profesjonelle handlingsrom og hvorvidt dette avgrenses av regelverk og pålegg fra skoleledelse eller overordnede myndigheter. Lærerne i studien er alle ansett som lærere som i stor grad selv tar styring over lærerjobben. I tråd med dette viser funnene – som er basert på observasjoner, intervjuer og lærernes egne *story-lines* – at de fleste av disse lærerne utnytter et større handlingsrom enn det de egentlig opplever at rammene tillater, noe skolelederne aksepterer. Studien er del av en større internasjonal studie som viser at norsk skole er mindre preget av detaljstyring og kontroll enn enkelte andre land, og at utnyttet handlingsrom gjerne øker med fartstid i yrket.

Hellevik, Ulvik og Smiths studie blir særlig interessant sett i lys av artikkel nr. 8, der Hege Hermansen, Marte Lorentzen, Sølvi Mausestaden og Tatjana Zlatanovic utfører en systematisk forskningskartlegging av studier av lærerrollen siden innføringen av Kunnskapsløftet i 2006. Forfatterne konkluderer med at forskningslitteraturen vier relativt liten plass til læreren som politisk aktør. Læreres tilnærminger til politiske utviklingstrekk og strukturelle betingelser for lærerarbeidet har fått lite oppmerksomhet. Det samme gjelder spenningsfeltet mellom styring og autonomi. Det er først og fremst lærernes praksis forskningen har interessert seg for, dvs. hvordan lærerarbeidet utføres i klasserommet og hvordan det samsvarer med utdanningspolitiske forventninger. I forskningslitteraturen er det altså læreren som *iverksetter* av eksterne utdanningspolitiske initiativ som dominerer. Hellevik, Ulvik og Smiths studie framstår dermed som et viktig bidrag til denne forskningslitteraturen, i det den fokuserer på lærerne som fortolkere, og ikke bare iverksettere, av eksterne føringer.

Vigdis Vangsnes og Nils Tore Gram Økland interesserer seg for de ulike sidene ved lærerrollen i klasserommet. Basert på tidligere teorier om lærerrollen, der denne deles i tre hovedkategorier: *den styrende*, *den støttende* og *den tilbaketrukkne* læreren, analyserer de lærerstudenters didaktiske praksis idet de gjennomfører et dramaforløp eller en dramatisering i sine undervisningsfag. Gjennom å fokusere på lærerstudentenes posisjonering i klasserommet, deres faglige bidrag underveis i undervisningsforløpet og samhandlingen med elevene, utdyper Vangsnes og Økland karakteristikken ved de ulike lærerrollene og presenterer en modell som oppsummerer kjennetegnene ved de ulike lærerrollene samt lærerens didaktiske intensjon med valg av lærerrolle. Forfatterne argumenterer for at kunnskap om de ulike rollene kan hjelpe lærere og lærerstudenter i deres profesjonelle utvikling.

To av artiklene (art. 2 og 4) tar opp læreres forhold til og bruk av IKT i undervisningen. Begge er skrevet av Eyvind Elstad og Knut-Andreas Christophersen. I

artikkel 2 undersøker forfatterne hvilke organisasjonsmessige faktorer som påvirker lærernes motivasjon for å hjelpe kolleger og forbedre egen praksis når det gjelder bruk av digitale verktøy i undervisningen. Analysene er basert på en spørreskjemaundersøkelse blant lærere på tre videregående skoler. Ved hjelp av statistiske metoder fastslår forfatterne hvordan de ulike organisasjonsmessige faktorene, som skoleledelse, tillit og skolekultur, er relatert til kollegial hjelpsomhet og individuelle forbedringsbestrebelser. Artikkel 4 er basert på det samme datagrunnlaget, men her diskuterer forfatterne lærernes mestringsforventninger når det gjelder faglig undervisning i teknologitette klasserommet. De undersøker videre hvordan ulike belastende faktorer påvirker disse mestringsforventningene. Artikkelen diskuterer blant annet hvordan teknologitethet kan medføre uønsket og utenomfaglig bruk av IKT, noe som igjen kan lede til stress og konflikt mellom lærer og elever og innvirke negativt på lærerens mestringsforventninger når det gjelder undervisning i teknologitette klasserom.

To artikler (art. 3 og 13) tar opp matematikkdiraktiske problemstillinger. I artikkel 3 utarbeider Inger Ulleberg og Ida Heiberg Solem en modell for ulike typer spørsmål læreren kan bruke i classesamtaler for å utvikle elevers matematiske tenkning. Modellen bygger på tidligere typologier, men er konstruert på en slik måte at den skal være enkel å huske, samtidig som den favner om kompleksiteten av spørsmålskategorier som fins. Kriteriet om enkelhet skyldes et ønske om praktisk anvendbarhet: Modellen skal kunne brukes av lærere som et analytisk refleksjonsverktøy, ikke bare i planlegging og evaluering av undervisning, men også mens undervisningen foregår. Resultatet er en klar og oversiktlig modell som omfatter både lærerens intensjon med ulike spørsmålstyper og lærerens forventninger til typer elevsvar. Bruk av modellen eksemplifiseres gjennom fire praksiseksempler fra matematikkundervisning på barnetrinnet. Selv om forfatterne begrenser diskusjonen til matematikkfaget, er det rimelig å anta at modellen kan være fruktbar også for andre fag. Artikkel 13 omhandler matematikk i barnehagen. I lys av det økte fokuset på realfag i barnehagen, diskuterer forfatteren Per-Einar Sæbbe hvilke typer av matematikkfokuseret kompetanse barnehagelærere bruker i sitt daglige virke i arbeidet med fagområdet *Antall, rom og form* fra Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver. Datagrunnlaget er hentet fra videoobservasjon og påfølgende intervjuer av fem barnehagelærere. Artikkelen konkluderer med at barnehagelærerne bruker både matematikkfaglig og didaktisk kompetanse, samt kompetanse i å skape felles oppmerksomhet omkring matematikkrelaterte spørsmål.

Videre inneholder denne utgaven av ADNO to artikler som omhandler arbeid med tekster på barnetrinnet innenfor rammene av sjangerpedagogikk (art. 5 og 9). I artikkel 5 diskuterer Anne Håland hvordan modelltekster og tilhørende samtaler om tekst kan brukes for å hjelpe elevene å oppdage, utforske og utfordre språklige mønstre. Hålands utgangspunkt er at modelltekstdidaktikken har stort potensiale når det gjelder å gi elevene tilgang til et bredt spekter av sjangre og språkregistre, men at det strenge samtaleformatet som ofte forbindes med den australske sjangerpedagogikken der modelltekstdidaktikken har sitt opphav, kan virke begrensende. Gjennom analyser av classesamtaler fra en norsk femteklasse der modelltekster er i bruk, viser Håland at løser samtalemønstre, der oppdagende og utforskende spørsmål står sentralt, kan være et viktig tilskudd til den etablerte modelltekstdidaktikken. I artikkel 9 redegjør Ann Sylvi Larsen, Marit O. Brujordet, Ingunn Ofte og Anne Charlotte Torvatn for et prosjekt med innføring av sjangerpedagogikk i tre Trondheimsskoler. De analyserer argumentative tekster skrevet av en gruppe

tredjetrinnselever med henblikk på om elevene bruker modellen og sjangertrekkene de har blitt introdusert for i prosjektet, om de viser selvstendighet og kreativitet i tekstene, og i hvilken grad forskjellen mellom høyt- og lavtpresterende elever utjevnes. Forfatterne konkluderer med at den sjangerpedagogiske modellen har hjulpet de lavtpresterende elevene til å skrive velfungerende argumentative tekster. Tekster skrevet av lavt- og høytpresterende elever framstår som nokså like, og utbyttet for de høytpresterende elevene framstår mer uklart.

To artikler (art. 11 og 12) tar opp problemstillinger knyttet til språklæreres holdninger og oppfatninger om aspekter ved eget fag. Lynell Chvala utforsker i artikkel 11 hva engelsklærere anser som de mest sentrale målene i engelskfaget, sett i lys av engelskfagets endrede status som følge av økt fokus på *English as a lingua franca* og stadig økende utbredelse. Undersøkelsen er en kvalitativ intervjustudie med 12 engelsklærere fra seks ulike ungdomsskoler. Resultatene viser at lærerne anser det å kunne kommunisere på engelsk og det å ha kunnskap om engelskspråklige land og kulturer som de mest sentrale målene i faget. Lingvistisk kompetanse og det å utvikle demokratisk medborgerskap, spiller en mer begrenset rolle. I artikkel 12 er det spanskfaget som er i fokus. Xavier Llovet Vilà har gjennom observasjon av undervisning og lærerintervjuer undersøkt hva spansklærere på 8. trinn tenker om utvikling av muntlige ferdigheter i spansk. Han finner at lærerne har lite fokus på kommunikative muntlige aktiviteter på dette nivået, og at deres oppfatninger om språkundervisning er mer påvirket av tidligere erfaringer fra egen skolegang og egen profesjonell praksis enn av læreplanens intensjoner. Llovet Vilà konkluderer med at det eksisterer et gap mellom læreplanens fokus på kommunikativ språkundervisning og lærernes praksis. Han diskuterer avslutningsvis hvilke implikasjoner disse observasjonene bør ha for lærerutdanningen og for hva slags støttestrukturer som etableres i forbindelse med innføring av nye læreplanreformer.

Margaretha Häggström og Anna Udén interesserer seg også for forholdet mellom teori og praksis (art. 6). De diskuterer hvordan man i lærerutdanningen kan hjelpe studenter med å se sammenhengene mellom teori og praksis, mellom ulike læringsteorier og undervisningsteknikker i klasserommet. Problemstillingen er særlig aktuell sett i lys av at det er en bredere rekruttering til høyere utdanning i dag enn tidligere, og studenter i lærerutdanningen utgjør dermed en mer heterogen gruppe enn før, der ikke alle er like vant med et akademisk tankesett. Forfatterne presenterer en modell som kan brukes som stillasbygging for å støtte studentenes forståelse av koblingen mellom teori og praksis. Modellen skiller mellom overgripende teori, spesifikk teori, undervisningsmetoder og undervisningsteknikk, og forfatterne illustrerer bruken av den gjennom et konkret eksempel fra et undervisningsforløp i lærerutdanningen ved Gøteborgs universitet. Modellen er et verktøy for at lærerstudentene skal utvikle selvstendige og kritiske refleksjoner rundt læring og undervisning, de skal utvikle en levende *praksisteori*.

Christina Hedman og Ulrika Magnusson vender i artikkel 7 blikket mot vitenskapelige tekster innenfor fagfeltet *svensk som andrespråk*. De diskuterer hvilke diskurser som konstrueres rundt skolefaget *svensk som andrespråk* i disse tekstene. Deres analyse tar utgangspunkt i begrepet *likeverd*, og de identifiserer to kolliderende diskurser om dette begrepet i de analyserte tekstene: I den ene diskursen, som forfatterne kaller *inkluderingsdiskursen*, forstås likeverd som likhet, mens det i den andre, *svensk-som-*

andrespråk-diskursen, forstås som like muligheter. Forfatterne drøfter spenninger og fellespunkter knyttet til disse to diskursene, og viser hvordan de begge har innflytelse på politiske beslutningsprosesser på feltet. Sett i lys av denne påvirkningskraften peker forfatterne på behovet for mer empirisk forskning på undervisning i svensk som andrespråk, da empiri herfra delvis ligger til grunn for utforming av de ulike diskursene.

Vårens utgave av ADNO består altså av en rik og variert samling artikler fra ulike fagområder. På vegne av redaksjonen ønsker jeg god lesning!

Oslo, sommer 2018

Eva Thue Vold

Ansvarlig redaktør